

Ariosti, Giuseppe. *Inscrizioni antiche... della Transilvania.* (Ókori feliratok Erdélyben.) 1723. 124 (1) lev. 8r. A Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtárának olasznyelvű kézírataiból.

Az Orsz. Széchényi Könyvtár számos olasznyelvű kézírata közül, mindjárt megragadja figyelmünket ezen, Erdélynek, az egykori Daciának történelmi emlékeival foglalkozó kis kötet, mely 1810-ben került a Nemzeti Múzeumba CERRONI, JOANNES PETRUS „Silesiae et Moraviae gubernii primus Secretarius et Librorum Revisor“ ajándékából. A szépen kiállított, ízléses kéziratot a szerző VI. Károly császárnak ajánlja, akit a címlapot díszítő boltívet tartó két oldaloszlopon a következőképpen aposztrofál: *Imperatoris maximo... restitutori Daciarum, restauratori Pannoniae.* Az előszóban pedig úgy emlékezik meg Erdélyről, mint a császári korona ékességéről, mely bővelkedik mindabban, ami boldoggá és gazdaggá teheti: *„Ecco... le reliquie delle quattro colonie che la Potenza Romana fondò in quella parte della Dacia, che oggi col nome di Transilvania adorna l'imperial diadema di V. M., reliquie che non ismentiscono la grande stima, che i Romani fecero di questa provincia abbondantissima di tuttociò, che può renderla fortunata e feconda.“**

ARIOSTI JÓZSEF gróf császári kapitány 1722-ben Gyulafehérvárt katonai építkezések céljából végzett ásátásoknál a felszínrekerült romok között emlékkövekre lett figyelmes. Felismerte jelentőségüket és kutatásait a környékre is kiterjesztette. Az egész leletet, illetve az azon levő feliratokat nagy gonddal lemásolta. A rajzokat elküldte Firenzébe MAFFEI márkinak, sajnálkozását fejezve ki azon, hogy e szép római korbéli emlékek közül nem egy esett áldozatul az építési munkálatoknak. MAFFEI elküldte APOSTOLO ZENONAK, aki azután a császárnak mutatta be. Ófelsége azonnal elrendelte, hogy amennyit csak lehet gyűjtsenek össze ezen értékes emlékekből és szállítsák Bécsbe, az ásátásoknál pedig vigyázzanak, hogy kárt ne tegyenek bennük. A gyűjtéssel és szállítással ARIOSTIT bízta meg. ARIOSTI ötvenhat emlékkövel négy hajót rakott meg, hogy elinduljon velük a Maroson. Az egyik hajó útközben, Szegednél a Tiszába süllyedt, de az érdeklődő számára ezek sem vesztek el egészen, mert a feliratok gondos másolata benne van kódexünkben, melyet a szerző annak idején természetesen a Felsőnek ajánlott.

A kézirat tartalmi beosztása világos és könnyen áttekinthető. Az egész leletet ismerteti a veszendőbe ment darabokkal együtt, csoportonként szép másolatokban, a lelőhelyek feltüntetésével. I. rész a Bécsbe szállított anyag, 47 ábra (illetőleg csak 46, mert a 36. számú csak jelezve van). II. rész, ami Szegednél a Tiszába süllyedt, 14 ábra meg 3 cím ábra nélkül. III. rész, ami az építkezéseknek esett áldozatul, 52 ábra.

* Íme... a maradványai a négy kolóniának, melyeket a római határolom alapított Dácia azon részében, mely ma Erdély néven díszíti Felsőged császári koronáját, maradványok, melyek nem hazudtolják meg azt a nagyrabecsülést, melyben a rómaiak részesítették ezt a provinciát, mely bővelkedik mindabban, ami boldoggá és termékenyvé teheti.

A kézirat következő része, melynek címe: *Museo Imperiale d'Inscrizioni Romane*, 126—145. lev.-ig, 1728 után készült, más kéztől származik és a római feliratok császári gyűjteményét ismerteti, mely csak elenyésző részben egyszerűen neveket megörökítő sírfelirat, nagyobbik része olyan feljegyzéseket őriz meg, melyek vallás-politika-hadtörténet és történelmi földrajz szempontjából is értékes adatokat tartalmaznak és alig egyharmaduk található meg GRUTER *Inscriptiones*-ében. Azután rávilágít egyes darabok provenienciájára és magyarázatokat fűz a nehezebben érthető feliratok megfjésítéséhez, melyeket többször GRUTERTŐL eltérőleg magyaráz.

SÁNTAY MÁRIA.

Az 1685. évi lőcsei *Orbis Pictus* képei. COMENIUS *Orbis Pictus*-a 1685-ben Lőcsén két kiadásban jelent meg: 8-rétben 3 nyelven: latinul, németül és magyarul, s 4-rétben 4 nyelven: az előbbieken kívül tótul is, — bár a címlap „Bohemica“-t mond. (RMK. I. rész 1338. és 1339. sz.) Összesen 151 fametszetű képet közöl a szöveg magyarázatául. Ezek közül 2 névjelezve van: a 78. számú aláírása: „Sculpsit JONAS BUBENKIUS Leutfchoviæ. 1679.“, a 4. számún 3 betű van: I. B. O. (azaz: JONAS BUBENKA Ochtinensis).

Legtöbbet ír a képek metszőjéről apja utóda: BARTHOLOMAEIDES LÁSZLÓ ochtinai (gömörmegyei) ev. lelkész két művében: *Memorabilia provinciae Csetnek* (Neosolii 1799. 114—5. lapján) és *Inclyti... comitatus Gömöriensis notitiæ... (Leutschoviae 1806—8. 415. lapján)*. Ezek szerint BUBENKA JÓNÁS a DOBOSSI (tehát magyar eredetű) nemzetségből, ev. papi családból Tótfalun vagy Ochtinán született (1650 táján). Előbb otthon, majd Eperjesen tanult. (A német egyetemek névsoraiban nem fordul elő.) Ekkor Eperjesen lett német kántor és segédtanár, később a lőcsei ev. latin iskola tanára. Jeles költőnek és zenésznek tartották. Művei: latin bölceleti disputatiója 1670-ből és emlékbeszéde 1689-ből, német Jézus-dalai 1683-ből és számolókönyve 1689-ből. (Leírja őket Szabó: RMK. II. részében.)

BUBENKA metszeteit az *Orbis Pictus* régebbi, így 1658. évi nürnbergi első kiadásával összehasonlítva, azt látjuk, hogy a nürnbergi és a lőcsei kiadások képei azonosak, de jobb- és baloldaluk fel van cserélve. Vagyis BUBENKA a metszést közvetlenül egyik német kiadás képeiről végezte.

HAJNÓCZY IVÁN.

Bocadius János műve: *Hornus Cometa*. 1618. SZABÓ KÁROLY a Régi Magyar Könyvtár II. részében 381. szám alatt vette föl ezt a kassai nyomtatványt, melynek egyetlen ismert példánya a Lőcsevárosi levéltárban van és magyar szöveget is tartalmaz, tehát voltképpen a RMK. I. részébe tartozik.